

РОЛЬ ПОШТОВИХ ЗАКЛАДІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ХІХ СТ.

На основі джерельних та архівних матеріалів у статті розглядається діяльність Всесвітнього Поштового союзу та роль поштових конвенцій, підписаних між Російською імперією та іноземними державами у ХІХ ст. Важлива увага приділяється основним і транзитним поштовим перевезенням в Україні.

Ключові слова: Всесвітній Поштовий союз, міжнародна кореспонденція, пошта, поштові конвенції.

На основе источников и архивных материалов в статье рассматривается деятельность Всемирного Почтового союза и роль почтовых конвенций, заключенных между Российской империей и иностранными государствами в ХІХ в. Особое внимание уделяется основным и транзитным почтовым перевозкам в Украине.

Ключевые слова: Всемирный Почтовый союз, международная корреспонденция, почта, почтовые конвенции.

On the basis of sources and archived materials, activity of the World Postal union and role of postal conventions is examined in the article, prisoners between the Russian empire and foreign states in the nineteenth age. The special attention is spared basic and transit postal transportations in Ukraine.

Key words: World Postal union, international correspondence, mail, postal conventions.

Пошта може слугувати одним із найкращих показників торгово-промислової і культурної діяльності населення. Чим місто більше віддалене від головних промислових і культурних центрів і чим менше зв'язане залізними шляхами з ними, тим більшою патріархальністю і нерухомістю відрізняється його населення і тим менше проявляє воно свою «письмову» діяльність щодо інших міст. Можна без перебільшення сказати, що чим більша кількість кореспонденції припадає на одного мешканця будь-якого міста, тим мешканці цього міста більш культурні, товариські і, якщо можна так сказати, космополітичні. Так само за кількістю поштових установ у будь-якій державі можна судити про культурний рівень народу, який його населяє. За даними на 1885-1886 рр., у Сполучених Штатах, наприклад, одна поштова установа припадала на 387 чоловік, в Англії – на 1 925 чол., у Німеччині – на 1 629, в Австрії – на 4 372, в Італії – на 4682, а найменше в Російській імперії: одна поштова установа – на 14 800 чоловік. Цікаві також цифри, які показують кількість листів, що надходили до кожного мешканця в різних державах: в Англії до одного мешканця надходило 104 листа, Сполучених

Штатах – 100, Німеччині – 68,3, Австрії – 28,7, Італії – 17,3, найменше в Російській імперії – 5 листів на одного мешканця [1, с. 199].

Входження України до складу Російської імперії призвело, з одного боку, до втрати національних ознак і повної підпорядкованості української пошти загальноімперським порядкам, а з другого, дало поштових до розвитку всіх галузей поштової справи, в тому числі у міжнародних відносинах. Актуальність питання полягає в тому, що еволюція вітчизняної пошти безпосередньо пов'язана з розвитком історичних подій в Україні.

Дослідники, які вивчали питання міжнародного поштового зв'язку (М. Арлазоров, К. Базилевич, В. Карминський, М. Сафонов та ін.), розглядали згадану проблему поверхово, не надаючи належної уваги ролі України в даному питанні, адже через її землі здійснювався зв'язок з багатьма іноземними країнами [3; 4; 19]. Саме цю прогалину намагається заповнити автор статті.

Служба зв'язку Російської імперії у процесі розвитку намагалася активно залучати у своїй роботі найбільш прогресивні методи та способи, поширені на поштових теренах інших країн. 3

цією метою у 1827 р. при Поштовому департаменті був створений Комітет з перегляду поштового управління. Поштовими посадовцями вивчалася діяльність поштових служб провідних європейських держав – Англії, Пруссії, Франції, Італії. Підсумком цієї роботи стало проведення адміністративної реформи 1830 р., в основу якої було покладено систему англійської поштової служби, оскільки поштова адміністрація Англії дотримувалася основних показників якості надання послуг, а саме: швидкості доставки кореспонденції та вдосконалення структури управління, що давало позитивні економічні результати [17, с. 55].

З 1864 р. поштовими марками почала сплачуватися кореспонденція, що відправлялася за кордон. З цією метою Поштовим департаментом був виданий циркуляр «Про франкування закордонної кореспонденції поштовими марками», на підставі якого, крім вже наявних, були запроваджені марки вартістю в 1, 3 і 5 копійок. Тож, як бачимо, російська поштова індустрія намагалася не відставати від європейської. Так, у березні 1872 р. в Російській державі з'явилися у продажу перші відкриті, так звані полегшені листи, які сьогодні відомі як поштові картки. Передній бік картки призначався тільки для адреси, зворотний – для письмового повідомлення. З травня 1872 р. існували листівки з надрукованими на них марками (3 коп – у межах міста, 5 коп – міжміського сполучення) [17, с. 62].

Утім, діяльність поштової служби XIX ст. без висвітлення міжнародних зв'язків Російської імперії з іншими державами була б досить неповною. Завдання пошти Російської держави щодо надання міжнародних послуг полягало у пересиланні дипломатичної та приватної кореспонденції, пакетної пошти (грошові та цінні пакети), примірників періодичних видань та книг тощо.

З розвитком поштових сполучень, уряди країн почали підписувати між собою поштові конвенції про порядок пересилання кореспонденції, розміри поштових зборів та їх розподіл між державами. При підписанні конвенцій країни насамперед піклувалися про те, щоб притягнути на свою територію як можна більше поштових відправлень і збільшити шляхи для їх транзиту. З огляду на це, вони штучно підвищували транзитні поштові збори, які стягувалися згідно з вагою і відстанню, розглядаючи транзитне перевезення поштових відправлень виключно як джерело прибутків [21, с. 805].

Поштовий обмін Російської імперії з державами здійснювався на підставі поштових конвенцій. Так, за період з 1821 р. до 1917 р. були підписані поштові конвенції з Пруссією, Австрією, Болгарією, Румунією, Сербією, Бельгією, Грецією, Італією, Францією, Швейцарією, Великобританією, Ірландією, Данією, Норвегією, Швецією, Люксембургом, Нідерландами, Персією, Афганістаном, Туреччиною, Єгиптом, Китаєм, Кореєю, Північно-Американськими об'єднаними штатами [17, с. 63].

21 травня (2 червня) 1821 року була укладена перша поштова конвенція з Пруссією [16, с. 97-99]. На основі додаткового Акту до російсько-пруської поштової конвенції від 12 (24) грудня 1821 р., до Пруссії і через неї до Німеччини (за винятком Австрії), а також до Данії, Швейцарії, Нідерландського королівства, Бельгії, Франції, Іспанії, Португалії, Великобританії та Ірландії, до колоній цих держав і до Америки, надсилалася проста і грошова кореспонденція, посилки та естафети. Проста кореспонденція надсилалася у закритих постпакетах через Володимир-Волинський і Житомир і далі йшла до Стржалково, Познані, Берліна і Торна [7].

Постановою Поштового департаменту від 15 листопада 1843 р. за страхові листи, які надсилалися через Пруссію до Франції, Бельгії і Нідерландів, встановлювався додатковий портовий збір. Так, за листи до Франції, замість встановлених таксою 61³/₄ коп сріблом з лоту стягувалося по 91 коп, за листи до Бельгії і Нідерландського королівства замість 45¹/₂ коп – по 58¹/₂ коп [8].

Наступна поштова конвенція була підписана між Російською імперією і Австрією 30 січня (11 лютого) 1843 р. [6]. За конвенцією, до Австрії і через неї до Італії, Греції і на острови Середземного та Адріатичного морів надсилалася проста і грошова кореспонденція, посилки та естафети. Проста кореспонденція надсилалася в закритих постпакетах: а) між Віденським поштамтом, з одного боку, та Санкт-Петербурзьким і Московським поштамтами та Радзивилівською і Одеською поштовими конторами – з іншого; б) між Бродським поштамтом, з одного боку, та Санкт-Петербурзьким і Московським поштамтами і Радзивилівською, Київською, Житомирською та Одеською поштовими конторами – з іншого; в) між Черновицькою і Новоселицькою поштовими конторами.

Згідно з умовами конвенції, транзитна плата, яка стягувалася за перевезення кореспонденції між Польщею, Російською імперією та іншими країнами, була ліквідована. Замість неї встановлювалися збори за надсилання посилок, простої і грошової кореспонденції. Просту кореспонденцію, адресовану до Австрії і країн, які знаходилися за нею, надсилали у постпакетах за реєстрами до Санкт-Петербурзького і Московського поштамтів та до Київської, Житомирської, Ковенської, Брестської, Радзивилівської, Одеської і Новоселицької поштових контор. За прості листи, які надсилалися до Австрії та назад, стягувалися внутрішні вагові гроші по 10 коп сріблом з лоту, а також додатковий австрійський порт. За бандеролі, газети, журнали, прейскуранти, циркуляри, брошури та інші друковані видання вагою більше 3 лотів, які пересилалися із Російської імперії до Австрії, стягувалося по 3¹/₂ коп, за меншу вагу – по 10 коп. На листи, які надсилалися до Австрії, накладався поштовий штемпель з позначенням дати подання. За

страхові листи стягувалося по 20 коп. У випадку втрати в межах Російської імперії страхового листа, надіслано до Австрії, з винного стягувався штраф у розмірі 15 руб сріблом. Листи, не доставлені за адресою (у випадку смерті або непогодження адресата), через три місяці поверталися назад.

Згідно з циркуляром Поштового департаменту від 21 червня 1833 р., між Російською імперією і Австрією пересилалися гроші, товар, документи і друковані папери з дотриманням митних правил. Адресовані в Австрію гроші і посилки відправляли до Брестської або Радзивилівської прикордонних контор, або ж до Ковенської губернської поштової контори. Обов'язково до кожної посилки додавалася відкрита Декларація. За страхові гроші, які надсилалися на відстань менше 500 верст, стягувалося по $\frac{1}{2}$ коп, за відстань, більшу 500 верст, – по 1 коп з рубля. Австрійські поштові установи видавали довідки про надсилання кореспонденції до Санкт-Петербурзького і Московського поштамтів, а також Київської, Житомирської та Одеської поштових контор [6].

Отже, в результаті укладеної з Австрією конвенції, збільшилося листування між двома державами. У 1847 р. спостерігалось найбільш інтенсивне листування між цими країнами, яке проходило транзитом через Одесу. Тоді воно складало майже третю частину всієї річної кореспонденції, а саме 58 787 листів [14].

На початку 70-х років XIX ст. Російською імперією було підписано цілий ряд нових поштових договорів – з Данією, Нідерландами, Бельгією, Францією, Швейцарією, Італією, Німеччиною і Австро-Угорщиною. Останніми двома договорами, а також підписаною пізніше поштовою конвенцією з Румунією, такса за листи і бандерольні відправлення, які обмінювалися Росією та Україною з сусідніми державами, була встановлена однакова з такою за кореспонденцію, яка надсилалася всередині Російської імперії [16, с. 99-100].

18-30 квітня 1868 р. була підписано поштова конвенція між Російською імперією і Швецією [15].

Постановою Поштового департаменту від 23-26 вересня 1870 р. була встановлена такса для збору портових грошей за письмову кореспонденцію, яка надсилалася із Російської імперії через Прусію до Англії і Сполучених Штатів Північної Америки, або транзитом через Англію і Сполучені Штати до інших держав, а також через Австрію до інших країн. Такса складала: а) за прості франковані листи – 7 коп, за нефранковані –

10 коп; б) за рекомендовані листи – 7 коп і додатково з кожного листа по 7 коп страхової премії та 5 коп за розписку (з кожних 15 грамів, що складало $\frac{1}{4}$ лота російської або 1 лот пруської ваги); в) за бандерольні відправлення з товарними зразками і покажчиками – 1 коп, з друкованими творами – 1 коп (з кожних 40 грамів, що складало $\frac{3}{4}$ лота російської або $\frac{2}{2}$ лота пруської ваги) [12].

У 1870 році були визначені терміни зберігання міжнародної поштової кореспонденції. Так письмова кореспонденція, яка надсилалася до європейських країн, зберігалася 2 місяці (враховуючи термін з 1 числа наступного місяця); вся інша письмова кореспонденція і пакети з оголошеною цінністю із країн, які приступили до умов про обмін пакетів, – 6 місяців; посилки і пакети із країн, які не приступили до умов про обмін пакетів, – 2 місяці; кореспонденція з надписом «poste restante» («на вимогу») – 3 місяці. Повернення кореспонденції назад за кордон відбувалося через поштове місце обміну, із якого вона була отримана [2, с. 169].

У 1871 р. була встановлена такса поштових платежів за міжнародну письмову кореспонденцію*. Одне письмове відправлення не повинне було перевищувати $10\frac{1}{2}$ російських лотів. Рекомендовані листи запаковувалися двома або трьома сургучними печатками, які з'єднували всі чотири клапани конверта, за винятком рекомендованих листів, які надсилалися до Франції і запечатувалися п'ятьма печатками. Франкування рекомендованих листів і бандерольних відправлень було обов'язковим. За рекомендовані листи, поверх страхового збору, стягувався ваговий як за франковані листи. Крім цього, за кожний рекомендований лист стягувалося 5 коп за розписку [13].

У 1873 р. була підписана російсько-румунська поштова конвенція, за якою надсилання письмової кореспонденції і посилок між двома країнами відбувалося за таких умов: плата за відправлені франковані листи до Румунії складала 10 коп за кожні 15 грамів, за рекомендовані листи – 10 коп за кожні 15 грамів і додатково 7 коп страхового збору, за бандерольні відправлення з друкованими виданнями і покажчиками товарів – 2 коп за кожні 50 грамів, за отримані нефранковані листи – 15 коп за кожні 15 грамів. Адреса на кореспонденції вказувалася французькою і російською мовами. До надсилання до Румунії не допускалися вибухові предмети, зброя, порох, сіль, тютюн, вино, за ціною дешевше 150 франків за гектолітр, і горілка [9].

* Одиниці ваги показані у грамах за розрахунком згідно з конвенційною порівняльною вагою:
 $7\frac{1}{2}$ грамів дорівнювали неповній $\frac{1}{2}$ частині німецького митного лоту або $\frac{1}{2}$ російського лоту;
 10 – $\frac{3}{5}$ німецького митного лоту або неповним $\frac{3}{4}$ російського лоту;
 15 – 1 німецькому митному лоту або $\frac{1}{4}$ російського лоту;
 40 – $2\frac{1}{2}$ німецьких митних лотів або $3\frac{1}{4}$ російських лотів;
 60 – 4 німецьким митним лотам або неповним 5 російським лотам;
 120 – $7\frac{1}{2}$ німецьким митним лотам або $9\frac{3}{4}$ російських лотів.

У 1873 р. була підписана поштова угода між Російською імперією і Німеччиною, за якою на кореспонденції замість старих надписів «Recommandirt», «poste restante» за «per express» або «durch expressen zu bestellen» встановлювалися інші, а саме: «Eingeschrieben» (записано, тобто рекомендовано), «postlagernd» (на вимогу) і «durch Eilboten» (з нарочним). На рекомендовані листи замість штемпеля «Recommandirt» наклеювався ярлик, на якому червоними літерами позначалися надпис «Eingeschrieben» (записано, тобто рекомендовано) і номер, під яким цей лист записаний у поштовому місці подання [10].

З 1 вересня 1874 р. було встановлено ваговий збір за посилову кореспонденцію, яка направлялася із місць Російської імперії до Німеччини або транзитом через Німеччину і назад. Збір стягувався за існуючими тарифами залежно від відстані між місцем подання або призначення посылки і поштовим пунктом у Німеччині [11].

Отже, підписання поштових конвенцій з іноземними державами було початком у застосуванні до міжнародної кореспонденції принципу єдиної такси на будь-яку відстань, проголошеної в 1840 р. Англією і прийнятої Російською імперією для внутрішньої кореспонденції в 1843 році. Кожною конвенцією передбачався двосторонній порядок надсилання кореспонденції та вартість послуг. З розширенням міжнародних поштових зв'язків умови співробітництва все більше ускладнювалися. Ці ж проблеми були і в інших країнах, що призвело до нагальної потреби створення єдиного органу для врегулювання міжнародних поштових зв'язків.

З метою упорядкування міжнародних відносин між двадцятьма двома країнами світу, зокрема й Російською імперією, у 1874 р. у Берні (Швейцарія) було укладено Бернську угоду, якою передбачалося створення загального Поштового Союзу (з 1878 р. перейменованого у Всесвітній Поштовий союз) [17, с. 63]. Першим керівником Всесвітнього Поштового союзу був Ежен Борель (1835-1892 рр.) – швейцарський політик, який зробив внесок у створення Швейцарського поштового союзу і підписання «Загального єдиного поштового договору».

Угода мала на меті упорядкувати розмаїття законодавчих актів поштових служб задля створення єдиної поштової території та здійснення обміну письмовою кореспонденцією. У межах створеної єдиної поштової території всі країни-члени ВПС гарантували дотримання принципу вільного і безпечного обігу пошти у світі. На підставі постанови Бернського (1874 р.) поштового конгресу всім країнам-членам ВПС необхідно було встановити рівноцінну поштову таксу.

Так, до створення ВПС поштові такси європейських держав становили: Бельгія – 10 сантимів, Англія – 10 сантимів, Німеччина – 12,5 сантимів, Австрія – 12,5 сантимів, Італія – 20 сантимів, Франція – 20 сантимів, Росія – 40 сантимів

[4, с. 130]. Як свідчить аналіз, у Російській державі була найвища такса з надсилання письмової кореспонденції (запроваджена в 1843 р.), вона вдвічі перевищувала таксу Франції та Італії, та в чотири рази таксу Англії.

Враховуючи той факт, що поштова служба Англії на той час вважалася найпрогресивнішою та найбільш розвиненою, її поштова такса була взята за базовий показник критерію якості надання послуг. У 1875 р., згідно з постановою Бернського поштового конгресу, поштова такса Російської імперії була приведена до європейського рівня і становила 8 коп. Наступна зміна відбулася у 1878 р. на підставі Паризької конвенції: послуга з надсилання дорівнювала 7 коп [17, с. 64]. Поштові конгреси вдосконалювали та спрощували порядок надсилання всіх видів кореспонденції, врегульовували фінансові розрахунки, вирішували проблемні питання між країнами-членами ВПС тощо. До речі, ВПС діє й у XXI ст., а його конгреси мають такі ж повноваження.

9 жовтня 1874 р. на конференції була укладена угода під назвою «Загальний єдиний поштовий договір», який розповсюджувався на Австро-Угорщину, Бельгію, Великобританію, Німеччину, Грецію, Данію, Іспанію, Люксембург, Нідерланди, Норвегію, Португалію, Російську імперію, Румунію, Сербію, Туреччину, Чорногорію, Швейцарію, Швецію, а з позаєвропейських країн – на Сполучені Штати Північної Америки і Єгипет [5, с. 81-94]. Франція увійшла до складу поштового союзу лише з 1 січня 1876 року [21, с. 805].

Результат з'їзду виявився блискучим. Завдяки енергії і взаємній довірі представників поштових відомств двадцяти двох країн, Бернський поштовий конгрес встановив в межах Поштового союзу вільний транзит поштової кореспонденції і єдину міжнародну поштову таксу. Російська сторона запевнила, що прийняті для міжнародної кореспонденції умови розповсюджуються на кореспонденцію, яка надсилалася в межах всієї Російської імперії. Бернський договір набув чинності з 1875 року і з того ж часу в Російській державі була встановлена однакова такса за письмову внутрішню і міжнародну кореспонденцію [16, с. 100-102].

Органами Всесвітнього Поштового союзу є: 1) Всесвітній поштовий конгрес (вищий орган); 2) Адміністративна рада; 3) Рада поштової експлуатації; 4) Міжнародне бюро як постійний орган управління у Берні.

Всесвітній поштовий конгрес є законодавчим органом Всесвітнього Поштового союзу. Скликається кожні чотири роки, на ньому всі держави-члени союзу представлені як рівні.* Кожній державі надається один голос.

Виконавчим органом союзу є міжнародне бюро у Берні, яке весь час перебувало під наглядом швейцарського поштового управління.

* XXIV Всесвітній поштовий конгрес відбувся з 23 липня по 12 серпня 2008 р. у Женеві (Швейцарія).

Витрати на утримання бюро не мали перевищувати 125 тис. франків на рік і розподілялися між членами союзу згідно з розміром їх території і населення, задля чого всі держави були поділені на 7 розрядів. Держави, віднесені до 7-го розряду, вносили одну одиницю витрат (приблизно 150 франків), а ті, які були віднесені до першого розряду (наприклад, Російська імперія), – 25 таких одиниць.

Країни, які входили до складу Всесвітнього Поштового союзу, складали одну поштову територію. У межах цієї території вільний обмін кореспонденції забезпечувався чотирма основними положеннями:

- 1) по всій території союзу була встановлена свобода транзиту. Це давало право двом країнам, які входили до його складу, обмінюватися поштовими відправленнями через посередництво інших членів;
- 2) країна, від якої відходили поштові пересилання, мала вносити транзитну плату в 2 франки з кожного кілограма листів і 25 сантимів з кожного кілограма друкованих творів при сухопутному (або морському – на відстані не більше 300 морських миль) перевезенні. Таку саму плату у подвійному розмірі (при сухопутному перевезенні на відстані більше 750 км, а при морському – більше 300 морських миль), країна мала відшкодувати на транспортні витрати, які не мали перевищувати 6,5 франка

з кілограма листів і 50 сантимів з кілограма інших відправлень;

- 3) єдина, незалежна від відстані поштова такса, була встановлена Бернським конгресом* в наступних розмірах: із звичайних листів – 25 сантимів за кожні 15 грамів, з відкритих листів – 10 сантимів, з друкованих творів, ділових паперів і товарних зразків – 5 сантимів за кожні 50 грамів. Даний тариф був обов'язковим для сплати. Додатково оплачувалися морські поштові перевезення, які не мали перевищувати ставок нормального тарифу;
- 4) Бернським конгресом було скасовано поділ поштових зборів. На користь кожної держави надходили ті поштові збори, які вона стягувала: поштовий збір з оплачених (франкованих) відправлень ішов на користь країни відправлення, а з неоплачених (нефранкованих) – на користь країни призначення. Ніяких інших розрахунків не відбувалося. Плата за транзитні перевезення нараховувалася на основі даних, які збиралися один раз на три роки протягом 28 днів.

Отже, завдяки згаданим положенням Всесвітнього Поштового союзу, розпочалося колосальне зростання поштових відправлень, які з 3 млрд 300 млн у 1873 р. збільшилися до 20 млрд у 1896 р. Кількість поштових установ у країнах союзу виросла за ці роки з 85443 до 200 тис. Кожного року пересилалося цінностей на суму понад 25 млн руб [21, с. 805-807].

Міжнародні	1895 року		1896 року		1897 року		1898 року	
	отримано	відправлено	отримано	відправлено	отримано	відправлено	отримано	відправлено
Прості листи	57 850	44 253	63 908	79 022	76 846	97 784	102 500	135 666
Бандерольні відправлення	31 932	114 293	54 944	187 023	113 943	220 492	164 739	180 652
Рекомендовані	15 955	15 672	12 399	15 286	13 614	19 894	21 195	24 713
Тимчасові абонементні видання	120	–	172	–	–	–	201	–
Телеграми	17 072	15 954	21 283	18 693	31 857	27 724	34 099	29 705
Грошові і цінні пакети	68 342	102 242	8 797	79 185	22 136	80 478	38 776	73 793
Цінні посилки	36	62	70	57	118	51	171	98
Цінні міжнародні відправлення	2 037	1 520	4 854	736	21 890	36 630	18 714	1 052
Всього:	183 344	293 996	166 427	380 002	280 404	483 053	380 395	445 679

Отже, із даних таблиці видно, що протягом чотирьох років було помітне поступове зростання міжнародної поштової діяльності з деякими лише поодинокими відхиленнями. Особливо помітним було зростання міжнародних відправлень і отримання листів, бандероль, тимчасових абонементних видань, чого не можна сказати про грошові і цінні пакети, де помітними були значні коливання. Зменшення

цінності надісланих і отриманих грошових пакетів припадає на 1898 рік, оскільки цей рік для всієї Російської імперії взагалі був важким, і ця обставина, зрозуміло, не могла не відобразитися і на Україні [1, с. 199-201].

З 1875 р. Всесвітній Поштовий союз видавав свій власний щомісячний журнал «Поштовий союз» («*Union Postale*») – журнал міжнародного

* До 1874 р. при обміні кореспонденції між країнами, які ввійшли до складу Поштового союзу, застосовувалося понад 1500 різних такс.

* Складено за: Адресь – Календарь и справочная книжка гор. Николаева (Херс. губ.). На 1900 годъ // Издание П.А. Ковалева и К^о. – Николаевъ: Тип. сод. Л.П. Белолискимъ, уголь Соборной и Потемкинской улицъ, 1899. – С. 199-201.

бюро загального Поштового союзу в Берні. У російському перекладі вийшло чотири томи цього журналу: т. I (1875-1876), т. II (1877), т. VIII (1883) і т. IX (1884), щомісячними випусками, у Харкові, під редакцією К.Г. Радченка [21, с. 823].

На пам'ять про організацію Всесвітнього Поштового союзу у 1900 р. у Берні було споруджено монумент. Розробкою цього проекту займалася швейцарська Федеральна рада. Було оголошено інтернаціональний конкурс, на який було подано 122 ескізи. Журі очолив президент Федеральної комісії мистецтв у Цюріху професор Ф. Блюнтшлі. Журі зупинило свою увагу на шести проєктах пам'ятника і запропонувало їх авторам детально розробити свої ескізи. На другому етапі конкурсу переможцем став французький скульптор Рене де Сен-Марсо.

Пам'ятник зображує земну кулю, яка висить над хмарами. Її оточує група із п'яти жінок, які уособлюють п'ять частин світу. Основа пам'ятника – гори Швейцарії, серед яких розташована алегорична фігура міста Берна [18, с. 62].

Отже, наприкінці XIX ст. Російська імперія брала участь у всіх основних міжнародних поштових договорах, за винятком конвенції про поштові перекази. Створення Всесвітнього Поштового союзу відіграло важливу роль в європейській інтеграції Росії та України і започаткувало новий етап у розвитку поштової галузі та міжнародного поштового співробітництва. Незважаючи на проблеми у матеріально-технічному забезпеченні й обслуговуванні поштових установ, реформаційні процеси відбулись у загально-технологічному управлінні, а саме: поширенні асортименту послуг, дотриманні європейських стандартів якості, а також у тарифній політиці. Під впливом Всесвітнього Поштового союзу багато держав почали вводити в дію нові поштові операції. За зразком союзу почали підписувати інші аналогічні міжнародні унії (наприклад, Унія з перевезення вантажів залізницею [20, с. 3-20]), але жодна з них не досягла настільки широкого і міцного розвитку, як Поштовий союз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адресь – Календарь и справочная книжка гор. Николаева (Херс. губ.). На 1900 годъ // Издание П.А. Ковалева и К^а. – Николаевъ: Тип. сод. Л.П. Белолискимъ, уголь Соборной и Потемкинской улицъ, 1899. – 254 с.
2. Алфавитный указатель к циркулярам и приказам по почтово-телеграфному ведомству с 1870 г. По почтовой части и с 1859 г. По телеграфной. Составил П.Т. Шевченко, помощник Начальника Александровской Почтово-Телеграфной Конторы. – Александровск: Печатано в типографии Б.Я. Штерн, собственный дом, 1897. – 176 с.
3. Арлазоров М. Вам письмо! Из истории мировой почты. – М.: Изд-во «Советская Россия», 1966. – 230 с.
4. Базилевич К. Почта в России в XIX веке. – М.: Изд-во НКПТ, 1927. – 196 с.
5. Всемирный почтовый союзъ // В кн.: Сборникъ постановлений и распоряжений по почтово-телеграфному ведомству. – Въ двухъ частяхъ. – Часть первая. Почтовая. Издание Главнаго Управления Почтъ и Телеграфовъ. – С.-Петербургъ: Типографія Товарищества «Общественная Польза», Б. Подъяческая, д. № 39, 1885. – С. 81-94.
6. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 40. – Арк. 40-42.
7. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 40. – Арк. 45-47 зв.
8. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 40. – Арк. 51.
9. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 117-119 зв.
10. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 125 зв.
11. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 90-90 зв.
12. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 1, 5.
13. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 1.
14. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 57 зв.
15. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 28-32.
16. Министерство внутренних дел. Исторический очерк. Приложение второе. Почта и телеграф в XIX столетии. – СПб.: Типография министерства внутренних дел, 1901. – 248 с.
17. Орехова С.С. Історія розвитку поштового зв'язку у Донецькій області XIX-XXI ст. – Дис. ... канд. іст. наук. – Донецьк, 2006. – 503 с.
18. Памятник пяти частей света // Филателия СССР. – 1983. – № 5. – С. 62.
19. Сафонов Н.А., Карминский В.А. Письмо отправляется в путь. Рассказы о зарождении и развитии отечественной почты. – М.: Изд-во «Связь», 1965. – 70 с.
20. Сборникъ постановлений и распоряжений по почтово-телеграфному ведомству. – Въ двухъ частяхъ. – Часть первая. Почтовая. Издание Главнаго Управления Почтъ и Телеграфовъ. – С.-Петербургъ: Типографія Товарищества «Общественная Польза», Б. Подъяческая, д. № 39, 1885. – 509 с.
21. Энциклопедическій словарь. – Томъ XXIV: Повелительное наклонение – Полярныя координаты // Под изд. Ф.А. Брокгауза (Лейпцигъ), И.А. Ефрона (С.-Петербургъ). – С.-Петербургъ: Типо-Литографія И.Ф. Ефрона, Прачешный пер., № 6, 1898.

Рецензенти: д.і.н., проф. В.М. Хмарський;
д.і.н., проф. Ю.В. Котляр.